

IS HET AFRIKAANS EEN SOORT NEDERLANDS?

BRONNENONDERZOEK

Bij deze opdracht horen drie bronnen. Je vindt die bronnen op de volgende pagina's. Je gaat in een groepje met de teksten aan de slag.

1. Verdeel de bronnen: wie leest welke bron?
2. Zoek in de jouw bron naar argumenten die antwoord geven op de vraag of Afrikaans ook Nederlands is. Probeer naar verschillende invalshoeken te kijken. Je kunt bijvoorbeeld argumenten hebben die met de geschiedenis te maken hebben, maar ook argumenten die met de taal te maken hebben. Kijk ook of je voor- en tegenargumenten kunt vinden.
3. Wissel de argumenten die jullie gevonden hebben uit binnen je groepje.

VOORBEREIDING DEBAT

Je gaat een kort debat voorbereiden over de vraag of Afrikaans ook Nederlands is. Een aantal groepjes gaan dit debat oefenen in de klas.

4. Neem een stelling in. Vind je wel of niet dat Afrikaans ook Nederlands is?
5. Schrijf voor jezelf kort op waarom je dat vindt. Gebruik hiervoor de argumenten die je tijdens deze les hebt gehoord. Zorg dat je je standpunt overtuigend kunt onderbouwen.

BRON 1: AFRIKAANS IS OOK NEDERLANDS

Ena Jansen, 13-04-2008

“Het Afrikaans maakt op de gemiddelde Nederlander een grappige, lachwekkende indruk”, zei men op een symposium in 1964. Niettemin won de schrijfster Elisabeth Eybers er wel de P.C. Hooftprijs mee. Is Afrikaans dan Nederlands? Geen twijfel mogelijk, zeg Ena Jansen. Het Afrikaans mag dan anders klinken dan het Nederlands, maar we mogen niet vergeten dat het Nederlands vandaag in eenzelfde smeltkroes evolueert als het Afrikaans destijds. In de taal waar het allemaal om draait, geeft ze haar argumenten. Ga zelf na in hoever ze volgens u gelijk heeft en reageer.

Is Afrikaans ook Nederlands? Ja dit is, sê ek, met die klem op ook, want bo alles is Afrikaans iets eie, is dit 'n hibriede ding, 'n bastertaal, soos Breyten Breytenbach dit noem; dis anders as Nederlands. Niemand het in Nederland méér aanleiding gegee tot spekulasies oor die vraag of Afrikaans ook Nederlands is as Elisabeth Eybers nie. Bittremieux skryf byvoorbeeld: ‘Afrikaans is een taal die als de rib uit Adam, in een onbewaakt ogenblik uit het lichaam van het Nederlands is weggenomen en als door een speelzieke of verstrooide engel in het zuide van het Afrikaanse continent verloren is gelegd.’ Eybers sou al die jare vandat sy in 1961 in Amsterdam kom woon het, in Afrikaans bly skryf, deur Querido gepubliseer word, en met haar Afrikaanse oeuve die PC Hooft-prys ondanks alle gelemente verower.

Dat Afrikaans uit 17de-eeuws Nederlands ontstaan het, maar aan die Kaap binne die eerste dertig jaar na die koms van Jan van Riebeeck in 1652 baie gou anders ontwikkel het as in die Lae Lande, is minder metafories deur taalhistorici verduidelik. Verklarings is gesoek in die feit dat die Kaap 'n smeltkroes was waar 'n botsing van tale plaasgevind het: tussen die Nederlandse dialekte van die VOC-amptenare, soldate en vryburgers, Oosterse slawe wat Maleis en 'n vorm van gebroke Portugees gepraat het, of 'n vermenging van albei, en die Khoitale van die plaaslike bevolking. Hahn was in 1882 al voorstaander van die Hottentots-teorie (waarvolgens Afrikaans ‘psychologically an essential Hottentot idiom’ was), terwyl de Vries en te Winkel die Frans-teorie ontwikkel het (Afrikaans sou onder invloed van die Franse Hugenote ontstaan het). Bosman, Franken, Scholtz, Kloeke en Raidt het tydens die 20ste eeu groot klem gelê op die Europese, spesifiek Nederlandse wortels van Afrikaans, terwyl Hesseling, Valkhoff en den Besten op grond van Indo-Portugees, Maleis-Portugees en Khoitale groot klippe in hierdie ‘Europese’ bos gegooi het met teorieë oor die Pidgin-herkoms van Afrikaans.

Oor die moontlike aard en graad van die kreolisering van Afrikaans word steeds gedebateer. Byna almal meen dat 'n onderskeid gemaak moet word tussen verskille wat saamhang met die 17de-eeu Nederlandse variëteite waaruit respektiewelik Afrikaans en Nederlands ontwikkel het, en verskille wat verklaar moet word uit veranderinge wat Nederlands net aan die Kaap deurgemaak het. Engels sou in die 19de eeu bowendien ook 'n invloed begin uitoefen op Afrikaans, veel gouer as die invloed daarvan op hedendaagse Nederlands.

‘Het Afrikaans maakt op de gemiddelde Nederlander nu eenmaal een grappige, lachwekkende indruk’, was die algemene opvatting toe 'n simposium in November 1964 in Amsterdam gereël is om bestek op te neem van ‘het uiteengroeien van het Nederlands en het Afrikaans’. Daar is vasgestel dat in die Nederlandse middelbare onderwys géén aandag aan Afrikaans bestee word nie, behalwe in ‘incidentele gevallen’ vanweë die ‘curiositeit’ daarvan.

Die geheim van Eybers was dat sy dwars teen hierdie vooringenomenheid Nederlandse lesers bewus gemaak het van Afrikaans en hulle telkens verlei het tot die maak van vergelykings in die trant van ‘Afrikaans is ook Nederlands’. So noem Veenstra Afrikaans ‘het rijke Nederlands van Zuid-Afrika’ en Wam de Moor beskryf Afrikaans as ‘gekortwiekte Nederlands met prachtige restanten uit de zeventiende-eeuwse taal’. Hy meen dat dit ten onregte ‘moeilijk te begripen wordt geacht’: ‘Het is een kwestie van goede wil.’

Post-1994 ervaar alle Afrikaans-sprekers hierdie goeie wil wanneer hulle met Nederlandssprekendes praat, en bowendien is dit 'n uitstekende ontwikkeling vir die talle jonger digters en sangers soos Antjie Krog en Gert Vlok Nel wat steeds warmer ontvangste op Nederlandse en Vlaamse podia te beurt val. Net soos Eybers vroeër, verlei hulle steeds meer Nederlandssprekendes om na te dink oor die verhouding tussen hulle eie taal en die 'verre neef' Afrikaans.

Hierdie positiewe kennismaking met Afrikaans sou Nederlanders daarop moet attendeer dat hulle eie taal nie 'n vasstaande gegewe is nie, maar ondertussen ook baie vinnig aan die verander en ontwikkel is. Dit is veral 'n gevolg van migrante wat Nederlands aanleer, van straat- en sms-taal en veral van die steeds toenemende invloed van Engels. In talle opsigte lyk dit of Nederlands in 'n smeltkroes-situasie verkeer wat vergelykbaar is met die ontstaan van Afrikaans. Daarom sou die bestudering van die Nederlandse resepsie van Afrikaanse digters as 'n beginpunt kon dien vir nuwe sosio-taalkundige ondersoek na moderne Nederlands wat immers vir baie 'autochtone' sprekers opvallend dikwels óók as 'gekortwiekte' Nederlands, as Nederlands onder water begin te klink. Dit kan Nederlandssprekendes opskerp vir die 'bedreiging' van Engels, maar ook ontvanklik maak vir die aanvaarding dat taalverandering funksioneel en bowendien poëties kan wees.

Bron: <http://taalschrift.org/discussie/001770.html>

BRON 2: AFRIKAANS IS AMPER NEDERLANDS

Lambert Teuwissen, 23-04-2011

Vandaag wordt in Amsterdam het eerste volwaardige woordenboek Nederlands en Afrikaans gepresenteerd. Hoewel de twee talen sterk op elkaar lijken en communicatie tussen gebruikers geen probleem lijkt, was het woordenboek volgens de makers toch nodig.

In tien jaar tijd werden 30.000 woorden gevonden die in beide talen voorkomen en nog eens zoveel uniek Afrikaanse of Nederlandse woorden.

"Onze talen zijn eender, maar toch anders", zegt hoofdredacteur Willy Martin, emeritus hoogleraar lexicologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. "Het lijkt wel alsof het onze taal is in Afrika, maar het is bij lange na niet onze taal. Je denkt dat je de betekenis weet, maar dat is eigenlijk helemaal niet zo."

Amper en aardig

Als voorbeeld noemt hij het woord amper. "Bij ons betekent dat 'nauwelijks', voor een Afrikaner betekent het 'bijna'. Ik zeg dan ook wel eens: Afrikaans is amper Nederlands."

Wie niet weet wat een verkleurmannetje (kameleon) of skemertabberd (cocktailjurk) is, kan zich nog wel redden, maar er zijn ook genoeg woorden die onherroepelijk tot een spraakverwarring leiden. Bij een robot denken Afrikaners bijvoorbeeld in eerste instantie aan een verkeerslicht.

Zelfs een simpel woord als 'aardig' kan al problemen opleveren. "Voor ons betekent dat 'leuk', 'vriendelijk', maar zij kunnen het ook als 'naar' gebruiken."

Geamalgameerd

Om de verschillen en overeenkomsten zo goed mogelijk uit te leggen, kwam Martin tot een nieuw soort woordenboek: het geamalgameerde woordenboek. Door de twee boeken (Nederlands-Afrikaans en Afrikaans-Nederlands) als het ware in elkaar te schuiven, kunnen in een oogopslag de overeenkomsten en verschillen bekeken worden.

"Met enige trots kan ik zeggen dat dit nog nooit eerder is gebeurd. Als je ze traditioneel zou beschrijven, dan zou je altijd informatie missen, omdat dat in het andere deel staat."

Martin hoopt dat de vorm vaker gebruikt zal worden. "Het kan bijvoorbeeld met de Scandinavische talen, omdat die zo op elkaar lijken. Maar ik wilde eigenlijk geen blank woordenboek, er zijn grotere noden dan dat. Ik hoop dat ook de zwarte talen in Afrika, die vaak zeer verwant zijn, ooit in zo'n woordenboek beschreven zullen worden."

Grasduinen

De verwantschap met het Nederlands maakt het Afrikaans voor ons "charmant", meent Martin. "Je herkent het, maar je ziet toch ook verschil. Het Afrikaans is heel beeldrijk, heel inventief. En door het feit dat de sprekers ervan gescheiden waren van het moederland, nam men een hypercorrecte houding aan. Dat valt vooral op bij ict-taal: tuisrekenaar voor pc, skootrekenaar voor laptop."

OPDRACHT

Gebruikers van het nieuwe woordenboek nodigt Martin dan ook vooral uit te gaan grasduinen. "Dit is bedoeld voor de taalliefhebber die erin wil lezen, verdwalen. Het is niet alleen een vertaalwoordenboek, maar ook een leeswoordenboek."

Prisma Groot Woordenboek Afrikaans en Nederland - Het Spectrum - 9789049102562

Bron: <https://nos.nl/artikel/235130-afrikaans-is-amper-nederlands.html>

BRON 3: DIEP IN HET AFRIKAANS

Pieter Muysken, 24-09-2014

Het Afrikaans is voor Nederlandstaligen een bijzondere taal. Iedereen die wel eens wat Afrikaans gehoord of gelezen heeft – bijvoorbeeld op het etiket van die fles wijn uit Zuid-Afrika – ziet het meteen: het Afrikaans lijkt verdacht veel op het Nederlands. We herkennen de woorden en de grammaticale structuur. Daardoor vallen de verschillen natuurlijk des te meer op. En vanwege de herkenbaarheid roepen die bij ons vaak een glimlach op. Maar hoe is het Afrikaans nu eigenlijk ontstaan? En hoe kunnen we de kenmerken van het Afrikaans verklaren uit de geschiedenis van de taal? Dat is ook voor taalkundigen een flinke puzzel. Wat het nog ingewikkelder maakt is dat sinds de Boerenoorlogen eind 19^e eeuw de aard en de geschiedenis van de taal ook onderdeel zijn geworden van allerlei ideologische discussies.

Een korte geschiedenis van de “Wes-Kaap”

De West-Kaap is de bakermat van het Afrikaans. Tot in de 17^e eeuw woonden er aan de Kaap Khoikhoi veehouders. Dat waren er ongeveer 50.000. In 1652 kwamen de eerste Nederlandse kolonisten, die er een verversingsstation wilden vestigen. De kerngroep hiervan was Hollands – ter vergelijking: in het Caribisch gebied zaten vooral Zeeuwen. Ze onderhandelden met de Khoikhoi, en namen met hun steeds grotere landerijen steeds meer plaats in.

Vanaf 1685 kwamen er ook veel Franse Hugenoten en Duitse immigranten bij. De bevolking van de West-Kaap werd ook diverser doordat er vanaf 1658 Aziaten als slaaf werden geïmporteerd. Zij kwamen uit veel verschillende delen van Azië, zoals Indonesië en Sri Lanka. Een aantal van hen sprak Portugees Creools als contacttaal. Van 1658 tot 1808 zijn er ongeveer 63.000 Aziaten als slaaf binnengevoerd.

Een ‘Pidgin’ op de Kaap

Er zijn geschriften bewaard gebleven die ons inzicht geven in de contacttaal die gebruikt is tussen de verschillende volkeren op de Kaap. Uit de periode 1705-1713 hebben we bijvoorbeeld teksten van reizigers en zeeapiteins, enz. waarin zinnestelsels opgetekend zijn van Khoikhoi boeren waar zij mee in contact kwamen. Hieruit blijkt dat er ook een Kaaps Nederlands Pidgin geweest is. Een pidgin is een contacttaal die ontstaat als bepaalde groepen met elkaar willen of moeten communiceren maar er geen taal voorhanden is die ze allebei in meer of mindere mate spreken. Een aantal kenmerken van dit pidgin vinden we terug in het latere Afrikaans, maar het Afrikaans is geen directe voorzetting van dit Pidgin.

Het Afrikaans: Nederlands als vreemde taal

Laten we nu eens naar het Afrikaans kijken. Zoals gezegd zijn er op de West-Kaap allerlei volkeren met allemaal verschillende talen in contact gekomen. Al deze groepen hebben op hun eigen manier bijgedragen aan het ontstaan van het Afrikaans. In eerste instantie hebben ze de woordenschat beïnvloed, maar uiteindelijk ook de grammatica en de uitspraak. Voor de Khoikhoi en de Aziaten, maar ook voor de andere Europeanen was het Nederlands natuurlijk geen moedertaal. Doordat zij het Nederlands als vreemde taal – taalkundigen spreken in dit geval van een “tweede taal” – moesten leren, zijn uiteindelijk de uitgangen van de werkwoorden in het Afrikaans vereenvoudigd. Werkwoorden worden bijvoorbeeld niet verbogen voor persoon of getal en er is ook geen infinitief meer. Zo zeg je bijvoorbeeld: hulle is ‘zij zijn’. Een ander voorbeeld is dat de verledentijdsvorm verdwenen is. In plaats daarvan gebruikt het

Afrikaans het hulpwerkwoord het 'hebben' met het voltooid deelwoord: Ek het dit gebreek kan daarmee zowel 'ik brak het' als 'ik heb het gebroken' betekenen.

Invloed van de Khoikhoi en de Aziaten

De taalkundige Hans den Besten wijst op twee eigenschappen van het Afrikaans die terug lijken te gaan op de taal van de Khoikhoi. Een daarvan is het gebruik van hulle 'zij' om een groep aan te geven. De familie van bijvoorbeeld Koos en Anna van Rensburg (inclusief kinderen en andere huisgenoten) kunnen die Van Rensburgs-hulle, Koos-hulle, of Anna-hulle genoemd worden (een voorbeeld uit Bruce Donaldson, 1993, A grammar of Afrikaans). De andere eigenschap is de dubbele ontkenning.

En zo zijn er nog wel meer kenmerken van het Afrikaans die mogelijk terug te voeren zijn tot de taal van de oorspronkelijke bewoners van de West Kaap. De tot slaaf gemaakte Aziaten hebben ook hun sporen nagelaten. Diep in het Afrikaans zien we dus de geschiedenis van deze taal terug. De grammatica van het Afrikaans is niet direct af te leiden van varianten van het Nederlands, zelfs niet als je dialecten erbij neemt. De paar voorbeeldjes hierboven laten zien dat het essentieel is om ook het Khoikhoi (het oude "Hottentots"), het Portugees Creools en het Kaaps Maleis erbij te nemen.

Bron: <http://stemmenvanafrika.nl/diep-in-het-afrikaans/>

Deze tekst is voor deze opdracht ingekort.